

Boktendenser.

AV FREDRIK GIERTSEN

Ny bølge for gammel klassiker

I 2008 ble en nesten åtti år gammel proletarroman årets bestselger i Japan. Nå som den kommer på norsk, kan du finne ut hvorfor.

Klassiker. Romanen *Krabbeskipet*, skrevet av Takiji Kobayashi, ble utgitt for første gang i 1929. Året etter ble forfatteren arrestert, mistenkt for å ha gitt finansiell støtte til det forbudte japanske kommunistpartiet, som han senere ble medlem av. I 1933 ble Kobayashi torturert i hjel av den brutale politistyrken Tokko. Han hadde tidligere beskrevet deres metoder i litterær form, og det antas at omstendighetene rundt hans død var et utslag av hevn fra deres side.

I grove trekk er denne korte romanen en pessimistisk beskrivelse av de elendige forholdene mannskapet på et fangstskip lever under. Handlingen fokuserer på hvordan det undertrykte kollektivet etter hvert organiserer seg og tar over skipet, men åpningsreplikken «Hei! No ska vi te hælvetet igjæn!», sier det meste om hvordan det skal gå. Et referat yter imidlertid ikke denne boka rettferdighet: Det er språket og fortellingens kollektive form som fascinerer, i tillegg til de ytre omstendighetene forbundet med forfatterens liv og historien om selve bokas popularitet.

Uventet bestselger

Krabbeskipet ble første gang filmatisert i 1953. Boka har alltid hatt status som en kultklassiker, og har egentlig ligget i vannskorpen til større berømmelse helt siden den ble utgitt. Men det var allikevel en stor overraskelse da den plutselig ble Japans mest solgte bok i 2008. Og nå er den på alles lepper: I blogger på internett diskuteres fenomenet Kanikosen, som boka heter på originalspråket,

og den er blitt filmatisert på ny, satt opp på teater og selvfølgelig lansert i manga-versjon, altså som tegneserie.

– Dette henger sammen med nedgangstidene i japansk økonomi etter at boblen sprakk på 90-tallet, sier Reiko Abe Auestad, professor ved Institutt for kulturstudier og orientalske språk på Universitetet i Oslo.

– Den neoliberalistiske politikken statsminister Koizumi hadde ført, gjorde det lettere for store bedrifter å ansette folk som deltidsarbeidere eller vikarer med lav lønn, uten å gi dem den sikkerheten som tidligere hadde fulgt med faste ansettelser. Mange jobber nå over 70 timer i uka, mens timelønnen kan være under 50-lappen.

Utbyttet arbeidskraft

Det spekuleres i om denne litterære salgssuksessen nærmest uforvarende ble initiert av venstrevridde forleggere på en nostalgibølge, men det er en kjensgjerning at den største gruppen av kjøpere etter hvert ble utgjort av unge menn i 20-årene. Dette er en ny type urbane fattige: De lider ikke nødvendigvis noen akutt nød, men deres tilværelse er presset og deres liv består av lite annet enn arbeid. Dører de forventet skulle stå åpne for dem, er ubønnhørlig blitt stengt.

– Det gamle systemet med livstidsansettelse, som støttet den økonomiske veksten på 70-tallet, har smuldret opp, forteller Auestad.

– Det er blitt svært vanskelig for unge mennesker selv med universitetsutdanning å få seg fast ansettelse, og mange av

MARITIM KLASSIKER: Proletarromanen *Krabbeskipet* har fått en ny renessanse i Japan. Her en annen klassiker: Tressnittet *Den store bølgen ved Kanagawa* av kunstneren Katsushika Hokusai.

dem kjenner seg igjen i fabrikkarbeidernes håpløse situasjon i *Krabbeskipet*.

Revolusjonær glød

Skjebnen til Kobayashi og det japanske kommunistpartiet blir logisk i en historisk forstand om man ser den i lys av Japans brutale framferd i Kina på 1930-tallet og den påfølgende Stillehavskrigen. Auestad forteller at venstresiden i Japan allikevel fikk en sterk posisjon i etterkrigstiden, en posisjon de beholdt til ut på 60-tallet (som en del av den globale motkulturelle bevegelsen), men de mistet terrenget etter hvert som Japan oppnådde sin eventyrlige økonomiske vekst og folk flest ble fornøyde med tingenes tilstand. *Krabbeskipets* tilbakekomst i butikkvinduene tyder på at folk igjen er blitt minnet

om de problematiske sidene ved den kapitalistiske samfunnsstrukturen de er fanget i.

Samtidig er boka full av eksempler på at Takiji Kobayashis politiske oppfatninger er farget av den tiden han levde i. Oppsynsman ombord, som er eiernes forlengede arm, er ikke bare i overkant kynisk, han er også en karikert nasjonalist. Dette stemmer overens med den arrogante raseideologien som lå bak Japans herjinger i Kina på den tiden.

Et annet eksempel er når krabbeskipet befinner seg på tokt i Kamtsjatkahavet og plukker opp et par fiskere som har vært i kontakt med en familie på sovjetisk jord. Av disse får vi presentert et temmelig idealisert bilde av den revolusjonære glød hos den jevne sovjetborger.

Boka har ingen hovedpersoner, og framhever gruppens – ikke individets – per-

spektiv. I et postmodernistisk lys er dette kanskje et interessant narrativt eksperiment som kan ha bidratt til mer blest om boka, men i datidens kontekst er det vanskelig å se på dette som noe annet enn en – i litterær forstand – ganske ekstrem trofasthet mot et marxistisk samfunnsyn. Resultatet er uansett at det blir litt mer vrient for leseren å la seg rive med.

Haiene

Det er langt fra nok sjøsprøyt i *Krabbeskipet* til at man kan begynne å sammenligne med saltvannsklassikere som Moby Dick (som også selvsagt er en langt mer individualisert bok), men likevel for mye til at den minner om de langt vanligere landbaserte arbeiderfortellingene.

En spennende parallell er Jens Bjørneboes *Haiene*, en sjøroman som er blitt overraskende lite diskutert i disse Bjørneboe-tider. *Haiene* har riktignok en ubestridt hovedperson i annenstyrmann Peder Jensen, men den belyser et stort persongalleri. I tillegg er den er full av symbolikk: Skipet er et bilde på verden, mens haiene som følger etter, er menneskenes egne demoner. Og mytteri er ensbetydende med revolusjon.

Også i *Haiene* har man et skarpt todelt klassesamfunn, noe som i og med inndelingen i offiserer og mannskap er svært vanlig i romaner som foregår til havs. Det er vel dette som er det tidløse element. Så gjenstår det å se om *Krabbeskipet* får samme popularitet i Norge som i forfatterens eget hjemland. ■